

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas No.:1965/45

Karar No.:1966/16

Karar tarihi:29/3/1966

Resmi Gazete tarih/sayı:12.5.1966/12297

İtiraz eden : Danıştay Dokuzuncu Dairesi

İtirazın konusu: 5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun 21 inci maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan "Bu levhalardan belediye Meclislerince düzenlenecek tarifeye göre yıllık bir resim alınır." hükmünün, Anayasanın 61 inci maddesine aykırı olduğu öne sürülerek iptali istenmiştir.

Olay :

Adana Belediye Meclisi tarafından yukarıda yazılı hükme dayanılarak düzenlenen tarife uyarınca bir şirket adına 20.000 lira levha resmi ve bunun yüzde ellisi oranında onbin lira, asker ailelerine yardım vergisi salınmıştır. Bu işlemde çıkan anlaşmazlık, İtiraz ve Temyiz Komisyonlarından geçtikten sonra, Şirketin açtığı dâva ile Danıştay'a gelmiştir. İşi inceleyen Kanun Sözcüsü, düşüncesinde, levha resminin, hangi esaslara göre ve en çok ne miktarda alınacağı belirtilmeden Belediye Meclislerine bırakılan bu yetki Anayasa'nın 61 inci maddesine aykırı olduğundan, Anayasa Mahkemesince bir karar verilmeye kadar dâvanın geri bırakılmasının uygun olacağı kanısında bulunmuştur. Dâvaya bakmakta olan Danıştay Dokuzuncu Dairesi de, sözü geçen hükmün Anayasa'ya aykırı olduğunu mütaâlâ etmiş ve Anayasa Mahkemesince bir karar verilmesi için, ilgili evrak örneklerinin mahkememize gönderilmesine ve dâvanın olduğu yerde durdurulmasına 14/12/1965 gününde karar verilmiştir.

Danıştay 9 uncu Dairesi bu kararında, gerekçe olarak, özetle "Adana Belediye Meclisince 1960 yılında düzenlenen tarife gereğince, bir kısım fabrika ve müesseselere sübjektif ve şahsi takdire göre ve başka bütün ticaret, sanayi ve serbest meslek erbabına ait işyerlerine binaların gayri sâfi iradının oranı üzerinden levha resmi salındığı, kanunun sözü geçen hükmünün, Belediye Meclislerine tarife düzenlemek yetkisini vermekle dirlikte bu resmin ne oranda ve ne miktarda alınacağına dair hiçbir açıklık taşımadığı ve Belediye Meclislerinin bu hükme dayanarak hiçbir ilke ve ölçü ile bağlı olmadan levha resmi salabildikleri, bu resim Anayasa'nın 61 inci maddesinin kapsamına giren bir malî yüküm olup gerçi bir kanunla konulmuş ise de, Anayasa'ya uygunluğunun kabulü için bunun yeter sayılmıyacağı, kanunun aynı zamanda malî yükümlerin nasıl uygulanacağını özelliklerine göre, ana hatları ile belli etmesi, idareye yol göstermesi, yükümlerin matrah ve oranları ile en yüksek sınırını tâyin etmesi gerektiği, levha resmî konusunda kanunun bu koşullara uymadığı, bu durumun modern maliye ilminin prensiplerini ruhunda taşıyan Anayasa'nın 61 inci maddesine aykırı düştüğü" belirtilmiş bulunmaktadır.

İlk inceleme :

Anayasa Mahkemesi İhtüzüğünün 15 inci maddesi uyarınca 28/12/1965 gününde yapılan ilk incelemede, Mahkememize başvurmanın Anayasa'nın 151 inci ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri hakkındaki Kanunun 27 nci maddelerine uygun olduğuna ve başkaca bir eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliği ile karar verilmiştir. Bunun üzerine hazırlanan rapor Danıştay Dokuzuncu Dairesinin kararı, 5237 sayılı Kanunun ve Anayasa'nın ilgili

Esas No.:1965/45
Karar No.:1966/16

maddelerinin gerçekleri, Komisyon, raporları ve Meclis görüşme tutanakları okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü.

Esasın incelenmesi :

5237 sayılı Kanunun 21 inci maddesi şöyledir :

"Madde 21- Dükkânlarla ticari ve sınai müesseselerin ve serbest meslek erbabının çalıştıkları yerlerin kapılarına sahiplerinin ad ve soyadları ile müesseseleri veya ilgili şahısların işini gösteren Türkçe bir levha asmak mecburidir. Bu levhalara şayet Türkçe'den gayri dil veya yazı ile yazılmak istenirse bunların genişliği ve puntoları Türkçe'nin yarısını geçemez ve Türkçe'nin altına yazılır.

Levhaların renk, şekil, genişlik ve asılış bakımından belediyelerin tenbih ve yasaklarına tamamen uygun olarak tertip edilmiş ve asılmış olması lâzımdır. Aksi halde Belediye bunları indirmeğe ve uygunlarını astırmağa yetkilidir.

Bu levhalardan Belediye Meclislerince düzenlenecek tarifeye göre yıllık bir resim alınır. Levhaların Türkçe'den başka lisan ve yazı ile yazılı olan kısımlarından ayrıca ikişer kat resim alınır. İrat getirmeyen ve kamu hizmetine tahsis edilen resmî dairelerin kapılarındaki daire adlarını gösterir levhalardan resim alınmaz.

Meydan, yol ve sokaklarda ve umuma açık yerler ile nakil vasıtalarında ve herkesin görebileceği sair yerlerde asılan, gösterilen ve dağıtılan ilânlarla her ne suretle ve vasıta ile olursa olsun yapılacak diğer ilân ve reklamlardan belediye meclislerince düzenlenecek esas ve tarifelere göre resim alınır.

Ayrıca belediyelerin yapacağı ve yaptıracağı tesisler ve afişler hizmeti karşılığı olarak belediye meclislerince düzenlenecek tarifeye göre ücret almağa belediyeler yetkilidir."

Danıştay 9 uncu Dairesi, bu maddenin üçüncü fıkrasındaki "Bu levhalardan belediye meclislerince düzenlenecek tarifeye göre yıllık bir resim alınır." hükmünü Anayasa'nın 61 inci maddesine aykırı görmüş ve bunun iptal edilmesini istemiştir. İtiraz levha resmine yöneltilmiş olup buna, yüzde elli oranında eklenen asker ailelerine yardım vergisine değinilmemiştir. Esasen bu vergi başka bir kanun hükmüne dayanmaktadır.

Anayasa'nın 61 inci maddesinde aynen :

"Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi, resim ve harçlar ve benzeri malî yükümler ancak kanunla konulur."

Denilmektedir.

Kanun koyucunun, sadece konusunu belli ederek bir malî yükümün alınmasına izin vermesi, bunun kanunla konulmuş sayılması için yeter bir neden teşkil etmez. Malî yükümlerin; mükellefleri, matrah ve oranları, tarh ve tahakkuku, tahsil usulleri, müeyyideleri, zamanaşımı gibi çeşitli yönleri vardır. Bunlar, kişilerin sosyal ve iktisadî durumlarını ve hatta temel haklarını etkileyecek uygulamalara yol açabilirler. Bu bakımdan kanunla düzenlenmeleri zorunludur. Nitekim tarh ve tahakkuk ve tahsil usulleri ile müeyyideleri ve zamanaşımı, genel ve müşterek hükümler halinde kanunla düzenlenmişlerdir. Öteki yönler, yani mükellef, matrah ve oran yönleri, her malî yükümün özelliğine göre değişmekte olduklarından bu düzenleme hir birisi için kanunla ayrı ayrı yapılmalı ve hiç olmazsa, ana hatları, başka bir deyimle çerçeveleri belirtilmeli ve bazılarının niteliklerine göre matrah ve oran için bu mümkün olmazsa yükümlerin en yüksek sınırları tâyin olunmalıdır.

Esas No.:1965/45
Karar No.:1966/16

Aksi halde, idareye, keyfi uygulamalara meydan verebilecek çok geniş bir takdir yetkisi tanınmış olur. İdare bu yetkiye dayanarak, mükellefler arasında dilediği gibi ayrımlar yapılabilecek ve çok ağır malî yükümler koyabilecektir. Bunun sosyal ve iktisadî düzen üzerindeki sakıncalı etkileri açıktır. Buna yer kalmamak için ilgili kanunlarda, yukarıda işaret edilen unsurlar ön görülmelidir. Anayasa koyucusu, malî yükümlerin kanunla konulmasını emrederken, keyfi ve takdiri uygulamaları önleyecek ilkelerin kanunlarda yer almasını kastedtiği şüphesizdir. Bu yapılmıdıkça bir malî yüküm, kanunla konulmuş sayılmaz.

Olaya gelince : 5237 sayılı Kanunun 21 inci maddesinin birinci fıkrası ve üçüncü fıkrasının iptali istenilen hükmü ile, levha resminin konusu ve mükellefleri gösterilmiştir. Buna karşılık, iptali istenilen hükümde bu resim hakkında bir matrah ve oran ya da âzami bir miktar konulmamış, bu resim belediye meclislerince düzenlenecek tarifeye göre alınacağı açıklanmıştır. Tarifenin düzenlenmesinde belediye meclisleri tamamen serbest bırakıldıklarından resim miktarının tâyini bu meclislerin takdirine bırakılmış demektir. Belediye meclislerinin bu serbestliğe dayanarak aşırı derecede yüksek levha resimleri tarh ettikleri ve hata tarife kavramını kendi anlayışlarına göre yorumlayarak aynı tarifede levha resimlerinin, bir kısım mükellefler için binaların gayrisâfi iradının bir oranı üzerinden ve başka mükellefler için sübjektif ve kişisel takdire göre alındığı 9 uncu dairenin kararından anlaşılmaktadır. Bövlece, malî yükümlerde, idareye sınırsız bir yetki verilmesinden doğabilecek sakıncalar levha resminde gerçekleşmiş bulunmaktadır. Hükümet keyfi uygulamaları önlemek istemiş ve 5237 sayılı Kanunun tasarısına ait gerekçesinde, daha önce belediye meclislerinin takdirine bırakılmış olan levha resmi miktarının 400 lirayı geçemeyeceğini belirtmiş ve tasarının 19 uncu maddesine de (Yürürlükteki 21 inci madde) bu yolda hüküm koymuştur. Fakat bu tavan kanunda yer almamış ve yürürlükte bulunan, smrsız ve keyfi uygulamalara elverişli metin kabul olunmuştur.

Bu durum karşısında, malî yükümler konusu yukarıda genel olarak incelenirken açıklanan nedenlerle, levha resminin kanunla konulmuş sayılmıyacağı ve iptali istenilen hükmün bundan ötürü Anayasa'nın 61 inci maddesinin ikinci fıkrasına aykırı olduğundan iptal edilmesi gerektiği kabul olunmalıdır.

Sonuç :

1- 5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun 21 inci maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan "Bu levhalardan belediye meclislerince düzenlenecek tarifeye göre yıllık bir resim alınır." şeklindeki hüküm, Anayasa'ya aykırı olduğundan iptaline oybirliği ile;

2- İşbu iptal kararının Anayasa'nın 152 nci ve 44 sayılı Kanunun 50 nci maddeleri uyarınca 26 Eylül 1966 gününde yürürlüğe girmesine, Üyelerden Şemsettin Akçoğlu, Abdurrahman Şeref Hocoğlu, Celâlettin Kuralmen ve Avni Givda'nın muhalefetleri ile ve oyçoğluğu ile;

29/3/1966 gününde karar verildi.

Başkan
Lütfi Akadlı

Başkanvekili
Rifat Göksu

Üye
Asım Erkan

Üye
Şemsettin Akçoğlu

Esas No.:1965/45
Karar No.:1966/16

Üye
İbrahim Senil

Üye
İhsan Keçecioğlu

Üye
A. Şeref Hocaoğlu

Üye
Salim Başol

Üye
Celâlettin Kuralmen

Üye
Hakkı Ketenoğlu

Üye
Fazıl Uluocak

Üye
Sait Koçak

Üye
Avni Givda

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Lütfi Ömerbaş

MUHALEFET ŞERHİ

Anayasa'ya aykırılığı oy birliği ile kabul edilip iptal olunan bir akçalı yükümün, buna rağmen daha altı ay yürürlükte bırakılması açık haksızlıklara yol açabileceğinden kararın o bölümüne karşıyız.

Üye
Şemsettin Akçoğlu

Üye
A. Şeref Hocaoğlu

Üye
Celâlettin Kuralmen

Üye
Avni Givda